

De Nauwe korfslak en natuurbeheer

Tot nu toe heeft de ecologie en het beheer van inheemse slakken weinig aandacht gekregen. Het artikel van Boesveld et al. (2011) in het meinumnummer 2011 van De Levende Natuur brengt daar verandering in voor de twee Nederlandse landslaksoorten en een aquatische soort die extra bescherming krijgen onder de Europese habitatrichtlijn. Dat is zeer toe te juichen. Jammer is dat de auteurs bij de beheeraanbevelingen voor deze soorten voorbij gaan aan ontwikkelingen in de leefgebieden op de langere termijn en aan de bescherming van andere Europees beschermde soorten en habitats. In deze reactie zal ik dit uitwerken voor één van de drie soorten, de Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*).

Nauwe korfslak
(*Vertigo angustior*) (foto:
A.W. Gmelig Meyling)

houdt tot de herstelopgaven voor onder meer de droge duingraslanden (grijze duinen), natte duinvalleien, Tapuit en vele andere wordt niet geschetst. Gezien het grootschalig voorkomen van de soort zou een 'ten gunste van' formulering te overwegen zijn. Dit houdt in dat het herstel van habitats en soorten met een herstelopgave in de duingebieden ten koste mag gaan van leefgebied van de Nauwe korfslak. Voor de duindoornstruwelen is een dergelijke formulering al opgenomen in de aanwijzingsbesluiten van Voornes Duin en Duinen van Goeree & Kwade Hoek.

Ecosysteembenadering

In het artikel wordt helder omschreven wat de soort nodig heeft: kalkrijk, half open, droog biotoop zoals struweelranden en ruige graslanden. En ook wat de bedreigingen zijn: het huidige natuurbeheer met grootschalige ingrepen, intensieve begrazing en dergelijke. Echter, het alternatief 'niets doen' wordt door de auteurs niet uitgewerkt. Zonder deze herstelprojecten zal het Nederlandse duingebied op grote oppervlakten dichtgroeien met aaneengesloten struweel, overgaand in zuur eikenbos. Dit is zonder twijfel een ongewenste ontwikkeling voor de Nauwe korfslak. Dan mag het op korte termijn slecht zijn voor de soort om grootschalig in te grijpen; op lange termijn is alleen op deze manier het open, kalkrijke duin in Nederland te behouden. Zeker met de huidige hoge stikstofdepositie in de Nederlandse duingebieden. Daarom verdient de opmerking 'Met relatief kleine en vaak zelfs goedkopere manieren van beheer kunnen bedreigingen voor deze drie slakken en hun biotoop (...) worden verminderd of weggenomen' een betere onderbouwing.

Voorts geven de auteurs geen goed beeld van de getroffen maatregelen in Voornes Duin. De maatregelen waren gericht op een kale bodem na de werkzaamheden. De zin "Daarna verstikt het verpulverde hout de bodem en worden voedingsstoffen versneld aan de bodem afgegeven" gaat dus zeker niet op voor de situatie na uitvoering van de herstelprojecten.

Overigens wordt gesteld dat de soort door verlies van geschikt biotoop op diverse plaatsen afneemt. Dit wordt niet onderbouwd met literatuur. Figuur 1 van het artikel schetst een beeld van vooruitgang in het duingebied.

Ecologie

De ecologie van de soorten is nog slechts ten dele bekend. In het artikel wordt de huidige kennis als een vanzelfsprekendheid geschetst, terwijl het nog maar enkele jaren bekend is dat de soort ook in hoogdynamische gebieden als de Kwade Hoek in grote aantallen voorkomt. Ook is nog slecht bekend in welke aantallen de soorten verspreid zijn in de verschillende biotopen van het Nederlandse duingebied. Het onderzoek van Boesveld & Gmelig Meyling (2010) is een eerste poging hier meer duidelijkheid in te brengen. Het lijkt mij verstandig dit onderzoek verder voort te zetten en ook zinvoller middelen daar op te richten dan steeds bij nieuwe herstelplannen een standaardonderzoek naar de beste plekken te verrichten om deze dan te kunnen ontzien.

Europese verantwoordelijkheid

De auteurs ontlenen veel gewicht aan de Europese status van de Nauwe korfslak. Hoe echter de instandhouding van de soort zich ver-

Conclusie

De Nauwe korfslak is een bijzondere soort die onze aandacht verdient. De eenzijdige focus van Boesveld et al. (2011) op strikt behoud van de huidige grote populaties houdt onvoldoende rekening met de natuurlijke successie in de Nederlandse duingebieden. Een goede afweging van de noodzakelijke oppervlakten aan geschikt leefgebied voor een duurzaam behoud van alle beschermde soorten en habitats vindt plaats binnen het opstellen van Natura2000-beheerplannen voor de verschillende gebieden. Daarbij is grote behoefte aan feitelijke kennis over de ecologie van de soorten. Het artikel van Boesveld et al. levert daar een bijdrage aan, maar schiet tevens op verschillende onderdelen dit doel voorbij.

Literatuur

Boesveld, A. & A.W. Gmelig Meyling, 2010. Voorkomen van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* in diverse vegetatietypen en biotopen op Voorne en Goeree alsmede advies voor beheer. Metridium en Stichting Anemoon. Hillegom/Heemstede.

Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & R.H. de Bruyne, 2011. Natuurbeheer, bescherming en biotoopeisen van drie bijzondere Nederlandse slakken: de Nauwe korfslak, de Zeggekorfslak en de Platte schijfhoren. De Levende Natuur 112 (3): 114-119.

Summary

Vertigo angustior and nature management

The ecology of mollusks protected under the Habitat Directive has received little attention in The Netherlands. Boesveld et al. (2011) made a good start in the last issue of De Levende Natuur (May 2011: 114-119). However, their conclusion that we should focus on maintaining all large subpopulations of for example *Vertigo angustior* in coastal dune areas does not take into account the rapid succession in these dunes. Large scale restoration projects are necessary to maintain and restore the open dune habitats, also strictly protected under the Habitat Directive. Without these large scale restoration *Vertigo angustior* among other species and habitats will decline severely due to ongoing forest encroachment and acidification. The populations of *Vertigo angustior* are large and wide spread enough in the calcareous Dutch dunes to withstand large scale restoration measures.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar Maurice La Haye voor commentaar op een eerder concept.

Ir. W. van Steenis
Natuurmonumenten regio Zuid-Holland en Zeeland
Postbus 29198, 3001 GD Rotterdam
w.vansteen@natuurmonumenten.nl

Reactie Stichting ANEMOON

Het afleiden van trends uit de figuren 1 t/m 3 is, gezien de sterke toename van de gerichte waarnemersinspanning sinds 2004, onmogelijk. Een inventarisatie van locaties met in de afgelopen decennia verdwenen potentieel leefgebied van de Nauwe korfslak is inmiddels in gang gezet, maar zeker nog niet afgerond (o.a. Boesveld & Gmelig Meyling, 2011). Zekerheid krijgen m.b.t. trends kan alleen door monitoring (Gmelig Meyling et al., 2005). Komend jaar wordt door Stichting ANEMOON in samenwerking met het CBS een monitoringplan voor alle drie de Habitatrichtlijn (HR)-mollusken opgesteld, waarbij ook wensen van beheerders worden betrokken en wordt bekeken hoe beheerders, provincies en de landelijke overheid daaraan kunnen bijdragen.

Vanzelfsprekend zijn keuzes van beheerders om vegetaties open te houden of eikenbos tegen te gaan goed verdedigbaar. Bekeken vanuit de Nauwe korfslak is het vooral van belang dat stukjes vegetatie waar de rijkste populaties zitten als refugia gespaard worden. Dat is de meest eenvoudige en tevens een goedkope manier om populaties te behouden en na ingrepen herstel te bevorderen. Onderzoek naar herstel en re-kolonisatie is echter nog wel noodzakelijk, omdat daarover nog weinig bekend is. Belangrijk is ook rekening te houden met het feit dat begrazing vlakbij refugia het herstel bemoeilijkt of onmogelijk maakt. Dat beheerders keuzes maken en ook rekening moeten houden met andere soorten is evident, ook – maar niet per se – de weinige keren dat bijzondere slakken in de spotlights staan.

Literatuur

Gmelig Meyling, A.W., R.H. de Bruyne, A. van Strien & L. Soldaat, 2005. Plan voor monitoring van de Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*). Stichting ANEMOON. Heemstede.

Boesveld, A. & A.W. Gmelig Meyling, 2011. Voorkomen van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* in vegetatietypen en biotopen in het duingebied tussen 's-Gravenzande en Kijkduin alsmede advies in het kader van monitoring en te nemen herstelwerkzaamheden. Stichting ANEMOON & Metridium. Heemstede/Hillegom.

Namens de auteurs, A.W. Gmelig Meyling

Handboek Natuurfotografie. Bart Siebelink & Edo van Uchelen, 2011. KNNV Uitgeverij, Zeist. 256 pag. ISBN 978 90 5011 366 3. Prijs € 29,95 (voor leden KNNV 10% korting). Verkrijgbaar via de boekhandel of www.knnvuitgeverij.nl

Natuurfotografie is een groeiende bezigheid onder natuurliefhebbers, vooral door de intrede van de gebruiksvriendelijke en betaalbare digitale fotografie. Het Centrum voor Natuurfotografie (CNF) is opgericht om de belangen van de natuurfotografen te behartigen (zie: www.centrumvoornatuurfotografie.nl). In opdracht van het CNF hebben Bart Siebelink en Edo van Uchelen het recent verschenen Handboek Natuurfotografie geschreven. In het boek vallen de mooie natuurfoto's op. Gelukkig zijn de foto's in het boek natuurgetrouw weergegeven en zijn ze niet teveel verscherpt of met te felle kleuren. De natuur zit juist vol met geleidelijke overgangen en pasteltinten. Vrijwel alle belangrijke aspecten die komen kijken bij natuurfotografie komen aan de orde. Vooral de hoofdstukken over beeldende principes (o.a. compositie) en artistieke visie vind ik sterk.

Toch wil ik ook enkele kritische punten aangeven. Eén van de eerste vragen van beginnende natuurfotografen is welke apparatuur nodig is. Het boek gaat daar nauwelijks op in. Een lijstje met aandachtspunten voor de aanschaf zou handig geweest zijn. Net als in vele andere handboeken ligt hier de nadruk op het fotograferen van dieren, met name vogels en zoogdieren, maar ook amfibieën, reptielen, vlinders en libellen. Voor deze onderwerpen zijn meer vaardigheden en duurdere apparatuur nodig dan voor minder beweeglijke onderwerpen, zoals landschappen, planten, mossen en paddenstoelen. Het is dan ook zeker niet noodzakelijk, zoals de auteurs aangeven, om (direct) een spiegelreflex-camera te kopen. Ook kunnen te hoge kosten of te veel kilo's aan apparatuur belemmerend zijn. Voor die natuurfotografen kunnen bijvoorbeeld de compactere megazoom-camera's een uitkomst zijn.

Waarom eigenlijk een recensie in De Levende Natuur? Tijdens de presentatie van het boek is regelmatig de nadruk gelegd op het feit dat er

voor natuurfotografen nauwelijks voorzieningen zijn, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld wandelaars en mountainbikers. In het boek (en op de website) wordt hier echter niet of nauwelijks op ingegaan. Voor het natuurbeheer zou juist een aanvulling gewenst zijn hoe om te gaan met natuurfotografen. Welke voorzieningen kunnen getroffen worden opdat de natuurfotografen wel die bijzondere soorten kunnen fotograferen, zonder de natuur zelf (te veel) te verstoren en van de paden af te gaan? Dat er al wel ontwikkelingen in die richting zijn, laat bijvoorbeeld de aanleg van een vlinderpad in een Fries ven zien voor libellenfotografen. Hopelijk verschijnt hier op de website van het CNF later meer informatie.

Ook aan de ethiek van natuurfotografie is aandacht besteed. Hoever mag je gaan om die bijzondere soort goed in beeld te krijgen? In het handboek is echter geen ethische gedragscode opgenomen. De auteurs vinden dat de natuurfotografen zelf een ethische afweging moeten maken. Wel wordt opgeroepen tot openheid over de omstandigheden waarbij de natuurfoto's gemaakt zijn. Het is jammer dat niet is aangesloten bij de gedragscode van Vroege Vogels (zie kader) of dat deze verder is uitgewerkt.

Kader. Vroege Vogels Foto- en videocode

1. Fotografeer dieren en planten alleen in hun leefomgeving.
 2. Vang of verontrust geen dieren.
 3. Bied geen voedsel aan speciaal voor de foto.
 4. Fotografeer alleen nesten als dit de dieren niet verstoort.
 5. Houd een gepaste afstand bij het fotograferen.
 6. Verdiep je in de natuur en de ecologie van de soorten.
 7. Natuurfoto's zijn niet geësceneerd en gemanipuleerd.
 8. Wees een goede natuurgast en beschadig geen natuur.
 9. Betreed geen verboden terrein.
 10. Laat geen afval achter.
- Bron: www.vroegevogels.vara.nl - Thema's - Artikelen - Vroege Vogels Foto- en videocode

Al met al kan gezegd worden dat het boek vooral voor beginnende natuurfotografen van waarde is en bijvoorbeeld ook goed gebruikt kan worden bij cursussen natuurfotografie. Voor ecologen en natuurbeheerders kan het boek waarde hebben om te zien hoe natuurfotografen denken en om te begrijpen waarom zij soms van de paden af willen.

Melchior van Tweel
Bestuurslid De Levende Natuur,
ecoloog en natuurfotograaf.